

vivat academia

berichtenblad van het Verbond der Vlaamse Academici

verschijnt viermaal per jaar

nr 88 jan. - feb. - maart 1995

Inhoud

Ter inleiding: Vier op een rij	L. Callens	1
Europa: Kultuurparagraaf Mijn vaderland is de Nederlandse taal.	J. Deleu	3
De toekomst van het Nederlands in de Europese Gemeenschap	B. Daelemans	6
Toespraak van de heer Hugo Weckx, 11-juli viering te Leuven		12
Uit de 11-juli toespraak van Eric Suy		15
Nederlandse taal en cultuur tegenover de Europese uitdaging	M. de Clercq & E. de Maesschalck	17
Internationaal kollokwium: Nederlands in de wereld	L. Callens	22
Wie = Wie ?		30

Ter inleiding

VIER OP EEN RIJ

Binnenkort zien we elkaar weer op onze algemene ledenvergadering. Het wordt alle hens aan dek voor de verdediging van het Nederlands in Europa. Alle geruststellende, vergoelijkende of wegwuivende verklaringen ten spijt moeten we vaststellen dat Europa geen democratie aan het worden is, naar de letter niet (zie de binnenskamers toewijzing van mandaten) maar ook naar de geest niet, en over een van de facetten van dat laatste gaat het in dit temanummer.

Op enkele maanden tijd werden we op rij geconfronteerd met verschillende regelrechte schendingen van het gedachtegoed dat aan de oprichting van het naar samenwerking zoekende Europa ten grondslag ligt: de gelijkwaardigheid van alle partners.

Er kwam het verbod (!) bij de etikettering van producten te eisen dat de verbruiker in zijn eigen taal ingelicht wordt. Wat in het bedrijfsleven alleen al omwille van de elementaire veiligheid de meest vanzelfsprekende zaak van de wereld is, kan blijkbaar in het Europa van morgen niet. Liever dan de zuinige oplossing van voor elke kultuurregio ééntalige informatie te verschaffen wordt gekozen voor een twee-, drie-, tot negentalige toe, die evenveel keren te omvangrijk en dus te duur is, maar toch aangeprezen wordt zolang de meest imperialistische kulturen uit de Europese kollektie maar mee op het schavotje mogen staan. Dat alles werd binnengesmokkeld onder de term "gemakkelijk verstaanbare talen", gemakshalve voorbijgaand aan het feit dat de mensen die de bewuste informatie het hardste nodig hebben, het zo al moeilijk genoeg hebben om etiketten en instructies in hun eigen taal korrekt te interpreteren. Er is in deze kontekst voor de verbruiker maar één taal voldoende gemakkelijk te verstaan: de landstaal waarin alle onderlinge kontakten verlopen, zowel sociale als ambtelijke, rechterlijke, onderwijs en noem maar op.

Dan kwam het Eurokorps, met het haastige schaamlapje van de alleen maar principiële gelijkschakeling van de betrokken talen. Over de praktische implementatie daarvan hoeven we ons niet te veel illusies te maken: dat weten we zo zoetjesaan. De ondertekening van een Belgisch-Oostenrijks akkoord dat enkel in het Duits en Frans gesteld is, zegt genoeg.

Dan het merkenbureau. Dat bracht meer opschudding, want daar kwamen niet alleen wat wazige grondstellingen bij kijken, maar regelrechte geldelijke schade voor wie niet tot de happy few behoort die het voorrecht genieten met onvertaalde documenten te kunnen werken.

Tot uw dienst : de leden van het hoofdbestuur.

Alg. Voorzitter :

Prof. Dr. E. Ponette, Schoonzichtlaan 40, 3020 Winksele

Alg. Ondervoorzitters :

Lic. M. Grela, Carnegielaan 47, 3500 Hasselt

Lic. G. Steel, Fort Lapin 41, 8000 Brugge

Alg. Sekretaris :

Apr. R. Lamens, Kerkstraat 46b, 2870 Ruisbroek (Antw.)

Alg. Penningmeester

Lic. F. Smets, Oostvaarddijk 17, 2830 Willebroek

Adjunktsecretaris :

Prof. Dr. Sc. R. Vandenbergh, Keuzekouter 54, 9031 Drongen

Ir. M. Van Dongen, Bredabaan 764, 2170 Merksem

Ir. L. Callens, Keltenlaan 23, 9880 Aalter

Vierde op rij is nu in Frankrijk in de maak: een voorstel tot officiële beperking van het aantal werktalen in de Europese Unie tot vijf, ook al staat dat dan haaks op de ideeën van fraternité en égalité, waar de Fransen zo prat op gaan.

We mogen de Denen dankbaar zijn dat zij als eerste de kat de bel aangeboden hebben: zij vreesden minorisatie van de kleinere partners, en blijkbaar terecht, ook al dachten ze wellicht niet in de eerste plaats aan hun taal. Het opmerkelijke onvermogen om elke cultuur metterdaad als gelijkwaardig te erkennen en te behandelen, een onvermogen waar de numeriek sterkere culturen patent op schijnen te hebben, doet de Europese constructie regelrecht op een fiasko afstevenen. De ironie daarvan is, dat zowel zij die een democratisch Europa hoog in het vaandel dragen als zij die het verlies aan sovereignty een gruwel vinden elkaar in hetzelfde kamp tegenkomen. Iedere instelling die zich de pretentie aanmeet op een of andere manier overheid te willen zijn heeft ipso facto de onontwijkbare plicht al haar ingezetenen zonder enig onderscheid te beschermen, allereerst in wat hen het dierbaarst is: hun eigen aard en cultuur. Dat begint bij de volstrekt gelijkwaardige positie van alle talen. Als Europa dat om wat voor redenen dan ook niet kan of niet wil, dan verliest het elke legitieme grondslag voor zijn bestaan zelf, en dan verzetten wij ons daartegen.

Het Nederlands mag dan springlevend zijn, het wordt belaagd, zwaar belaagd. Als we straks rond de tafel gaan zitten, worden we verplicht ons daarover te bezinnen en de bakens uit te zetten om ons, alle eenentwintig miljoen dragers van onze cultuur, als één man weerstand te doen bieden aan deze vorm van verloedering van het rijke Europese erfgoed.

Leo E.J. Callens.

EUROPA: KULTUURPARAGRAAF

De top van Maastricht heeft volgende tekst aangenomen:

Titel IX - Cultuur - artikel 128:

1. De Gemeenschap draagt bij tot de ontplooiing van de culturen van de Lid-Staten onder eerbiediging van de nationale en regionale verscheidenheid van die culturen, maar tegelijk ook de nadruk leggend op het gemeenschappelijk cultureel erfgoed.
2. Het optreden van de Gemeenschap is erop gericht de samenwerking tussen de Lid-Staten aan te moedigen en zo nodig hun activiteiten op de volgende gebieden te ondersteunen en aan te vullen:
  - verbetering van de kennis en verbreiding van de cultuur en de geschiedenis van de Europese volkeren;
  - instandhouding en bescherming van het cultureel erfgoed van Europees belang;
  - culturele uitwisseling op niet-kommersiële basis;
  - scheppend werk op artistiek en literair gebied, mede in de audiovisuele sektor.
3. De Gemeenschap en de Lid-Staten bevorderen de samenwerking met derde landen en met de inzake cultuur bevoegde internationale organisaties, met name de Raad van Europa.
4. De Gemeenschap houdt bij haar optreden uit hoofde van andere bepalingen van dit Verdrag rekening met de culturele aspecten.
5. Om bij te dragen tot de verwezenlijking van de doelstellingen van dit artikel neemt de Raad:
  - volgens de procedure van artikel 189B en na raadpleging van het Komitee van de Regio's, stimuleringsmaatregelen aan, met uitsluiting van harmonisatie van de wettelijke en bestuurlijke bepalingen van de Lid-Staten. De Raad besluit tijdens de gehele procedure van artikel 189B met eenparigheid van stemmen;
  - met eenparigheid van stemmen, op voorstel van de Commissie, aanbevelingen aan.

MIJN VADERLAND IS DE NEDERLANDSE TAAL.

Op 24 november 1990 hield Jozef Deleu een toespraak* op de temadag van het Genootschap Onze Taal te Utrecht. De spreker gaf ons de toelating hieruit fragmenten te publiceren.

De culturele emancipatiebeweging van de Vlamingen in België, die wij gemakshalve de Vlaamse Beweging noemen, komt op gang na de publikatie van een uiterst merkwaardig geschrift van Jan Baptist Verlooy: *Verhandeling op d'Onacht der moederlyke Tael in de Nederlanden*, verschenen te Brussel in 1788. In dit boek wordt een krachtig pleidooi gehouden voor het Nederlands als cultuurtaal van de toenmalige Zuidelijke Nederlanden. Deze stellingname won het in de negentiende eeuw van de Vlaamse particularisten, die in de persoon van Guido Gezelle een vasthoudende voorman hadden. [...]

Bij de oprichting van de unitaire Belgische Staat in 1830 was het Frans in de praktijk de enige officiële taal, al sprak ook in die tijd de overgrote meerderheid van het volk een Vlaams dialect. Dat was een reactie op het taal- en cultuurbeleid van Koning Willem I, die met veel talent en visie, maar met iets te grote voortvarendheid, het zuidelijke deel van zijn 'verenigd' koninkrijk met Noordnederlandse weldaden wilde overstelpen. De reactie van de Franstalige bourgeoisie, gesteund door Frankrijk maar ook door de voor het protestantisme bevreesde Roomse kerk, was zoals te verwachten: hevig én doeltreffend. België werd, na een operetteachtige opstand, die wij niet zonder ironie 'een revolutie' noemen, een Franstalige staat en dat leek, althans gedurende de eerste halve eeuw, nogal onomkeerbaar. Een kreet van het nieuwe, bij Frankrijk aanleunende koninkrijk was: "La Belgique sera latine ou ne sera pas!"

Men had echter geen rekening gehouden met een groot en oeroud Vlaams talent! Traditiegetrouw morde het Vlaamse volk aanvankelijk niet. Het ging, zoals het koren tijdens een onweer, volgzzaam liggen, maar zodra het ergste voorbij was, kwam het weer langzaam overeind. Onder de druk van een kleine Vlaamse elite, die nooit het contact met Nederland had verloren, moest de francofone Belgische Staat geleidelijk het Nederlands een plaats geven naast het Frans in onderwijs-, rechts- en bestuurszaken en uiteindelijk in 1898 die taal naast het Frans als officiële taal erkennen en dat grondwettelijk vastleggen. [...]

Sinds die tijd speelt het Nederlands op alle terreinen van ons openbare leven de eersterangsrol. Dit verklaart waarom de Vlamingen, die het recht op een eigen onderwijstaal slechts na een lange en soms bittere strijd hebben verworven, niet bereid zijn mee te werken aan experimenten - bijvoorbeeld ten

gunste van het Engels - die de positie van de eigen onderwijs- en cultuurtaal in het gedrang zouden kunnen brengen. Decennia lang hebben zij, via de vernederende ervaringen met het Frans, aan den lijve ondervonden hoe fundamenteel asociaal en ondemocratisch een onderwijssysteem kan zijn dat de eigen cultuurtaal, in het universitair onderwijs bijvoorbeeld, door een vreemde taal vervangt. [...]

De keuze van de ontlukende Vlaamse Beweging lag in de negentiende eeuw zeer voor de hand. Met het Nederlands kreeg de Vlaming een instrument tot zijn beschikking waarin hij, naar het tweeduizend jaar oude woord van Cicero in zijn *De oratore*, zorgvuldig en helder onder woorden kon brengen wat zijn geest en zijn hart beroert.

Mijn vaderland is de Nederlandse taal. Ik probeer haar iedere dag opnieuw te verkennen, er mij in te vervolmaken en haar zo te hanteren dat ik tot in de verste uithoeken van ons taalgebied kan worden begrepen. Op die manier denk ik mijn vaderland lief te hebben en mijn moeder te eren.

Ik ben u zeer dankbaar omdat u op deze dag van uw en mijn taal, kortom van onze taal, een zuiderling, een Vlaming die op de grens met Frankrijk woont, aan het woord hebt willen laten. Ik ben ervan overtuigd dat onze taal niet kan worden bedreigd door grotere en nieuwe Europese verbanden, maar alleen door onzorgvuldigheid en gebrek aan creativiteit. Joost van den Vondel parafraserend durf ik zeggen dat de liefde voor de eigen taal ons nog meer is aangeboren dan de liefde voor het eigen land. Daarom vrees ik de toekomst niet. Nederlanders en Vlamingen hebben een gemeenschappelijke cultuurtaal die het voorwerp moet zijn van gemeenschappelijke zorg.

*De volledige tekst werd uitgegeven bij Kritak onder de titel *"Mijn vaderland is de Nederlandse taal"* met ISDN nummer 90 6303 345.

DE TOEKOMST VAN HET NEDERLANDS IN DE EUROPESE GEMEENSCHAP

Dat het Nederlands in de Europese instellingen in de verdrinking komt, ook al is het dan een officiële taal, is al lang geen nieuws meer. Dat aan dit probleem een studiedag wordt gewijd, met de medewerking van de hoogste instanties (Belgisch en Nederlands bureau van het Europees parlement, de Taalunie, minister-president Luc van den Brande, de Nederlandse cultuurminister Hedy d'Ancona, de Vlaamse Culturele Koepel en het Vlaams Economisch Verbond), kan dus alleen maar worden toegejuicht. Toch liet deze bijeenkomst gemengde gevoelens na, want wat een evidentie zou moeten zijn (de handhaving en versterking van het Nederlands op zoveel mogelijk niveaus), moest eerst nog omstandig worden beargumenteerd, en een strategie naar de toekomst kwam er slechts in eerder vage bewoordingen. Na 15 jaar sensibilisering rond het thema was dit toch een eerder mager beestje, maar het staat nu wel vast dat ze in Den Haag eindelijk ook wat wijzer worden.

Het Nederlands, een internationale cultuurtaal

Het best onderbouwd waren nog de betogen van de mensen van de Taalunie. Professor Willemys merkte op dat er aanvankelijk een duidelijke scheiding der geesten bestond tussen Noord en Zuid. De Nederlandse taalkundigen besteedden altijd al meer aandacht aan het corpus van de taal: spellingsnormen, taalzuiverheid en dergelijke. Vlamingen daarentegen hechtten begrijpelijkerwijze het grootste belang aan de status van het Nederlands. Willemys stelt vast dat deze twee invalshoeken na 10 jaar Taalunie naar elkaar toegroeien, en dat de publieke belangstelling voor de eigen taal nu, ongetwijfeld onder druk van de Europese integratie, zienderogen toeneemt.

Daarmee wordt stilaan een einde gemaakt aan een periode waarin buitenlandse neerlandici konden stellen dat "het Nederlands te belangrijk is om aan de Nederlanders over te laten". De verbazing die vele Nederlandstaligen treft, wanneer ze zich realiseren dat buitenlanders waarempel belangstelling aan de dag leggen voor hun taal zou moeten plaats maken voor vanzelfsprekendheid. Het is zeer abnormaal te noemen dat het tot de recente Trefpunkt Niederländisch op de Frankfurter Buchmesse moest duren vooraleer ons grootste buurland onze literatuur "ontdekte". Daar ligt voor Willemys dan ook de sleutel van het succes: "Nederlands is nu wel vanzelfsprekend een internationale bestuurstaal; het is echter nog lang geen vanzelfsprekende internationale cultuurtaal. Om het eerste te blijven, moet men het tweede worden."

Taaltechnologieën

Over concrete beleidspunten sprak mevrouw Van den Bergh, de secretaris-generaal van de Taalunie. Eén van haar zorgenkinderen is de vertaaltechnologie. In een bureaucratisch werkende EG, waar het aantal documenten voortdurend stijgt, is het van het grootste belang, de boot van de automatische vertalingen niet te missen. Ze betoogde dat dit zonder meer de belangrijkste revolutie is sinds de uitvinding van het schrift en van de drukkunst. "Zoals in het verleden alle talen waarop de nieuwe technologieën niet werden toegepast, nadien zijn gemarginaliseerd, zo zal deelname aan de programma's Systram en Eurolang ook voor de toekomst van het Nederlands bepalend zijn". Op dit gebied bestaat trouwens een hemeltergende discriminatie: wat de grote talen betreft vallen alle onderzoekskosten ten laste van de Europese Gemeenschap, maar de kleinere talen moeten zelf de kosten dragen.

Het staat dan ook vast dat er samenwerking moet worden betracht met de overige kleine talen, om in zulke aangelegenheden aan hetzelfde zeel te trekken.

Bezwaren en illusies

De heer Guido Naets, die voor het Europees Parlement werkt, zou de plaats van het Nederlands in de Europese instelling toelichten, maar voor hem was het blijkbaar niet zo "vanzelfsprekend" dat die plaats hard moet verdedigd worden. Er zijn immers veel ergere problemen in Europa, zoals de werkloosheid. Bovendien "is er nog nooit zoveel naar het Nederlands vertaald als heden." Het Nederlands is immers een officiële taal. En daarbij kan men niet verwachten "dat elke zucht op papier wordt vertaald". Nu reeds produceert de Commissie een half miljoen bladzijden vertalingen per zes maanden; het Parlement produceert evenveel bladzijden in een jaar. Er worden in het Parlement jaarlijks 8500 vergaderingen gehouden en getolkt. De Commissie besteedt jaarlijks 2,5 miljard aan vertaal- en tolkkosten. Het wordt echt te veel. Zeker in de toekomst, wanneer er nog talen bijkomen (Noors, Zweeds, Fins en later Tchechisch en Hongaars), komt men voor de technische onmogelijkheid te staan de veeltaligheid nog daadwerkelijk te handhaven. Het gloednieuwe Parlementsgebouw in Brussel heeft voorzieningen voor maximaal 14 talen. Dat moet dan allemaal weer afgebroken worden of verbouwd als het er nóg meer worden.

Van de andere kant zei Naets dat het ook niet mooi is onze ministers en commissarissen soms pidgin English, Milchmädchendeutsch of Koeterwaals te horen brabbelen. Toch pleitte hij voor begrip, want wanneer een commis-

saris van zijn medewerkers een spiekbriefje in het Engels krijgt, komt hij in moeilijkheden als hij dat weer wil omzetten in het Nederlands.

Trouwens, de Duitsers, met hun grootste bevolkingsaandeel in de EG, en met hun grootste financiële inbreng, zijn er ook niet in geslaagd van het Duits een werktaal te maken. Dus wat zouden wij Nederlandstaligen die illusie koesteren?

In feite werd de rest van de studiedag besteed aan het weerleggen van Naets' stellingen. Iemand uit de zaal wierp volkomen terecht op dat het na 15 jaar sensibilisering zeer jammer is dat het debat nog steeds op dit stadium moet worden gevoerd. Nog steeds moet het probleem opnieuw worden uitgevonden, terwijl het veel nuttiger zou zijn het niet langer te zien als één monolithisch probleem, maar wel te analyseren welke taalsituaties zich allemaal voordoen, zowel mondeling als schriftelijk, intern als extern, naar de burger of naar nationale of regionale overheden, technisch, juridisch of administratief, formeel of informeel, enz. en dit binnen de verschillende instanties en secties: Commissie, Parlement, Gerechtshof, enz. Voor elke situatie moet dan de beste oplossing gezocht worden. Dit veronderstelt in elk geval de "vanzelfsprekende" verdediging van het Nederlands op alle niveaus.

Incident

Dat die vanzelfsprekendheid te wensen overlaat, ook bij een zeer "Nederlands" of "Vlaams" bewust publiek, bleek in de namiddag, toen de Duitse professor Ammon, in het Engels een lezing gaf over de status van de officiële talen: er was geen vertaling voorzien! Toen hieromtrent onvrede rees bij een gedeelte van het publiek vond iemand van het Algemeen Nederlands Verbond het nodig ook een vraag in het Duits te stellen, waarop Ammon ook in zijn moedertaal antwoordde, zodat nog minder deelnemers hem konden volgen. In plaats van zich voor het incident te verontschuldigen kondigde één van de inrichters achteraf aan dat "niemand hem ooit zou beletten een internationaal gereputeerde wetenschapper uit te nodigen; we gaan ons niet opsluiten in onze Vlaamse onderbroek". Dat was natuurlijk het punt niet. Je moet het toch maar presteren om op een debat over de positie van het Nederlands en over de communicatieproblemen in de Europese instellingen, zelf in gebreke te blijven, zodat niet alleen het publiek niet alles kon opsteken van wat de buitenlander te vertellen had, maar zodat ook de genodigde zélf, de debatten niet kon volgen.

De Commissie bakt het bruin

Tijdens die debatten, weerlegden de Europese parlementsleden, die het panel bevolkten op overtuigende manier alle bezwaren die een "vanzelfsprekende" verdediging van het Nederlands in de weg staan. Zo vond Marc Galle dat het buiten kijf staat dat in elk geval in het Parlement een maximale veeltaligheid moet worden nagestreefd, en dat de Vlaamse en Nederlandse parlementsleden dit ook in de praktijk voeren. Dit is elementair democratisch, want zoniet zou de kennis van andere talen een feitelijke verkiesbaarheidsvoorwaarde inhouden.

In het Parlement rijzen dan ook het minste problemen. Anders gaat het in de Commissie, waar alles op alles gezet wordt om de tweetaligheid door te voeren: hoewel de gelijkwaardige status van de negen officiële talen vastligt in artikel één van het verdrag van '58, zijn er intussen interne reglementen opgesteld, waarin de Commissie zichzelf het recht voorbehoudt om in bepaalde situaties het aantal tolkkabines te beperken. Verder "stelt de Commissie het op prijs" dat bij het indienen van werkdocumenten en voorstellen een Franse of Engelse vertaling wordt toegevoegd. In de praktijk betekent dit natuurlijk dat andere voorstellen zelfs niet in overweging genomen worden, zo stelt Vandemeulebroucke. Volgens hem gaat het niet op om enkel de definitieve richtlijnen te vertalen. Gezien de techniciteit van die zaken zijn immers ook de voorbereidende stukken van belang. Wanneer hiervan geen officiële vertaling bestaat, moeten die toch officieus vertaald worden zodat de éénheid van rechtskracht in het gedrang komt.

Door iemand in de zaal werd er echter voor gepleit de interne communicatie om redenen van efficiëntie in hoogstens twee talen te laten geschieden. De communicatie naar buiten moet in alle talen mogelijk zijn. Ook dit is geen oplossing. Volgens Marianne Thyssen moeten alle min of meer officiële bijeenkomsten getolkt worden: ieder land heeft immers het recht zijn beste experts bij de besluitvorming te betrekken, en niet degene die toevallig beter ter tale zijn.

Deens

Er ontspoon zich op een bepaald ogenblik een discussie over de eventueel te vrijwaren werktalen. In de praktijk zou dit dan het Frans of het Engels zijn. Iemand pleitte zelfs om slechts één werktaal te vrijwaren. Dit is zeker onaanvaardbaar, want dan verleen je aan één taal een overweldigende status. Er werd zelfs gepleit voor het Esperanto, maar daarvoor waren er niet veel warm te krijgen. Iemand met gezond verstand verwees naar de houding van de

Denen, die duidelijk minder complexen hebben. Een Deen wil wel tweetaligheid aanvaarden, maar dan moet Deens één van die talen zijn. Wordt het dan toch Engels en Frans, dan kan dat slechts op voorwaarde dat de Fransen Engels spreken en de Engelsen Frans.

Margarine

Ook de mythe van de kostprijs werd doorprikt. Om te beginnen is dit veelal een drogreden, want vertalingen die niet officieel gemaakt worden, worden gewoon doorgeschoven naar ambtenaren en instellingen die dan kostbare tijd besteden aan het maken van hun eigen vertalingen. Ook juridisch scheidt dit problemen. Macro-economisch zou dit wel eens duurder kunnen uitvallen. Verder hoeft het natuurlijk geen betoog dat de democratie geen prijs heeft. En het is natuurlijk ondemocratisch om de meerderheid der Europeanen als tweederangsburgers te behandelen. Tenslotte is het niet te begrijpen dat commerciële bedrijven vaak tot 30% van de verkoopswaarde van een potje margarine besteden aan promotie die uiteraard zo goed mogelijk inspeelt op de mogelijke koper terwijl de EG dan discussieert over 2 of 3%.

Tenslotte stellen ook de zogenaamde technische belemmeringen niets voor. Degene die beweerde dat er, bij een verdere toename van het aantal talen, "problemen met de bedrading" zouden rijzen, had waarschijnlijk nooit van Flanders Technology gehoord. (Waren wij geen experts op het vlak van multivezelkabels?). En ook de kost van de gebouweninfrastructuur werd schamper afgedaan: er is zoveel fraude en speculatie mee gemoeid dat dit een weinig ernstig argument is.

Vlaams-Nederlands huis

De bijeenkomst werd ook vereerd door de aanwezigheid van de Nederlandse minister van cultuur, Hedy d'Ancona. Dit feit alleen al wijst ongetwijfeld op een toegenomen aandacht voor het probleem bij onze Noorderburen, maar verder had de bewindsvrouw weinig inbreng in het debat. Ze vond de "verlegenheid" die de Nederlanders op taalvlak aan de dag legden toch niet zó slecht, in een tijd waar overal een vreselijke vorm van nationalisme opduikt. Telkens wanneer het Vlaams-Nederlands huis ter sprake kwam, dat door haar administratie afgeketst werd, ging ze wat verzitten en keek ze verveeld de andere kant op.

Algemeen werd immers gewezen op het ontbreken van een opvang van buitenlandse ambtenaren, diplomaten, hoge kaders, en zelfs ERASMUS-studenten, die door niet steeds in contact gebracht worden met onze cultuur.

Dat dit vooral in Brussel voor problemen zorgt is overduidelijk. Iemand van het Algemeen Nederlands Congres vond dat de polemiek tussen de "Eurofoben" en de "Euromanen" weinig zoden aan de dijk zette, en dat er dringend moet samengewerkt worden om de problemen op te lossen. Dit zou het beste kunnen via het Vlaams-Nederlands huis. Het ANC heeft alvast besloten niet bij de pakken te blijven zitten en heeft zelf het initiatief genomen. Het VEV heeft zijn steun toegezegd.

Minister-president Van den Brande sloot de avond af. Hij verwierp alle mogelijke excuses van Nederlandstaligen zowel binnen als buiten de Europese Instellingen om het Nederlands daar ook te gebruiken. Europese commissarissen, ambtenaren, parlamentsleden, en de Nederlandse, Vlaamse en Belgische ministers, ambtenaren en privébedrijven doen dit veel te weinig. Hij beaamde de noodzaak om een gepast onthaal te voorzien voor alle categorieën van migranten, vooral ook in Brussel. Hij vond ook dat het Engels en het Frans geen enkele wettige basis hebben om zich op te dringen ten koste van de andere talen. Hij hekelde de strijd voor taalhegemonie van verschillende grote talen. Tenslotte is de "grootte" van een taal rechtstreeks in verband te brengen met veldslagen die men gewonnen of verloren heeft.

Kredieten worden alvast uitgetrokken om het onderzoek naar taaltechnologie ook op het Nederlands te betrekken. Ook ondersteunde hij de idee van culturele samenwerking met andere "kleine" talen.

D'Ancona van haar kant kondigde triomfantelijk aan dat in het jaar '96 in Venetië een groots opgezette gezamenlijke tentoonstelling wordt ingericht over ... de schilderkunst in de Lage Landen.

Bernard Daelemans
(in Meervoud dec. 93)

TOESPRAAK VAN DE HEER HUGO WECKX, VLAAMS MINISTER VAN KULTUUR EN BRUSSELSE AANGELEGENHEDEN 11 JULI VIERING TE LEUVEN

Op de vooravond van het feest van de Vlaamse Gemeenschap kan ik me op geen betere plaats wensen dan hier, in het hart van Leuven, parel aan de Vlaamse kroon. Leuven is de nestor of de ouderdomsdeken onder de Vlaamse steden dank zij onder meer de universiteit, die niet enkel de oudste maar ook één van de meest dynamische is in de Nederlanden. Tegelijk is Leuven, en dat siert haar evenzeer, de Vlaamse jonge snaak als bijna-hoofdstad van de boreling waar we allen terecht bijzonder trots op zijn : de Provincie Vlaams-Brabant.

Naar aanleiding van de gevoelsgeladen herdenking van de Guldensporenviering worden gewoontegetrouw hooggestemde toespraken gehouden. Traditioneel worden nogal eens romantische registers opengetrokken over ons roemrijke verleden dat ons moet doen zwellen van trots. In een glorierijke stad als Leuven ware zo'n romantisch loflied op Vlaanderen inderdaad niet ongepast. Ik zou dus een bewogen oproep kunnen doen voor een groter bewustzijn voor Vlaanderens verleden, een bewustzijn dat we als een onderpand van onze toekomst moeten meedragen. Maar ik ga aan die mogelijkheid voorbij, want ik houd een ander thema achter de hand.

Een andere vaste waarde in 11 juli-toespraken is het relaas over de ontvoogding en verzelfstandiging van de Vlaamse Gemeenschap binnen de Belgische staat. Op dat gebied hebben wij met succes een flink stuk weg afgelegd. De jammerklachten van vroegere 11-juli-sprekers over de achteruitstelling van Vlaanderen in het Belgische staatsverband zijn daarom nu niet meer ter zake. Dit neemt niet weg dat ik erken dat nog niet alle terechte Vlaamse eisen ingewilligd of gerealiseerd werden. Maar er komen nog wel gelegenheden genoeg om op die voortschrijdende en onomkeerbare autonomie van de deelstaat te hameren. Ik zal dus ook dát vandaag niet doen.

Wat vanavond wel mijn belangstelling weerhoudt is onze taalstrijd, die een wezenlijk bestanddeel van ons streven naar ontvoogding vormt.

De Vlaamse Beweging werd gedurende de hele negentiende eeuw en nog lang daarna aangedreven door een vastberaden zorg voor de opwaardering van onze taal, allereerst binnen de Belgische staat. Hier past wel degelijk het traditionele eresaluut aan de 'vaders des vaderlands', die vanaf de stichting van

de Belgische staat het statuut en het prestige van onze taal, het Nederlands, hebben moeten verdedigen, bewijzen, afdwingen en ten slotte vastleggen in wetten en reglementen.

Die taalstrijd met dankbaarheid te gedenken is allesbehalve oubollige romantiek, en dat mag en moet gebeuren, zeker bij feestelijkheden als deze.

Maar hét thema waar ik het vanavond uitgebreid over wil hebben is nog een andere taalstrijd, één waarvoor de messen nu nog maar geslepen worden maar die, gevoed door enkele kleine maar betekenisvolle incidenten, binnen de kortste keren in alle hevigheid zal losbarsten. Ik bedoel hiermee, dat had u al wel begrepen, de taalstrijd binnen de Europese Unie.

Wordt het Nederlands in Europa dan bedreigd?

Wel, ik wil om te beginnen de gemoederen niet te zeer ophitsen en elke vorm van defaitisme uit dit debat weren. Wij spreken, schrijven en gebruiken officieel het Nederlands met 21 miljoen mensen in Nederland en Vlaanderen. En u weet ook, dat het ons zo vertrouwde Nederlands nog de officiële taal is in exotische oorden als Suriname en een gedeelte van de Nederlandse Antillen. Een officiële taal van meer dan 21 miljoen mensen, een taal die bovendien op meer dan 250 plaatsen in de wereld op universitair niveau wordt onderwezen, verdwijnt zo maar niet van de aardbol

Bij de prille start van de Europese Unie werd het bestaansrecht van de verschillende talen trouwens gegarandeerd. De officiële taal van elke lidstaat werd erkend als bestuurs- én als werktal binnen de Europese Gemeenschap. Deze mooie principiële verklaring, waarmee het pluralisme aan talen en culturen in Europa werd erkend, gaf al gauw aanleiding tot interpretaties en tot praktijken die in het nadeel van de "kleinere talen" uitvielen. En ja, ik heb het woord zelf laten vallen, men ging een artificieel onderscheid maken tussen de "grote" en de "kleine" talen. Artificieel, want hoe kan men in Europa, waar verscheidenheid troef is, een taal die door miljoenen mensen gesproken wordt als een kleine, te verwaarlozen taal beschouwen?

Er zijn in de Europese Unie 81 miljoen Duitsers, 60 miljoen Engelsprekenden, evenveel Franstaligen, 57 miljoen Italianen, 39 miljoen Spanjaarden. Met onze 21 miljoen Nederlandssprekenden zijn wij even sterk als de Portugezen en de Grieken samen. Er zijn meer Vlamingen in de Europese Unie dan Denen, en met de Nederlanders erbij zijn wij talrijker dan de Zweden, de Noren en de Denen tesamen. Om toch nog even in hiërarchische termen te spreken, het Nederlands neemt duidelijk een middenpositie in op het Europese veld. Wij zijn dus als geen ander geplaatst om de gelijkwaardigheid van alle Europese talen

te bepleiten en te verdedigen. Dit gebeurt. U herinnert zich de vastberadenheid waarmee onze minister van landsverdediging het Nederlands in het Eurocorps verdedigde en ook de commotie rond het Merkenbureau ligt nog vers in het geheugen. Daar werden vijf grote werktalen naar voor geschoven, nl. het Engels, Frans, Duits, Italiaans en Spaans.

Wie dit protest irrationeel zou vinden omdat vertaalwerk een kostelijke aangelegenheid is en we vanaf 1 januari 1995 met 132 taalcombinaties zitten in het Europees halfroond spreek ik tegen : de Europese Unie besteedt immers slechts 2 % van haar totale budget aan vertaalwerk.

Dat is de prijs die we betalen voor een democratisch Europa waarin iedereen in zijn eigen taal naar een gerechtshof kan stappen, waar iedereen over dezelfde rechten beschikt. Die prijs lijkt me geenszins te hoog.

De inzet van deze Europese taalstrijd is dus groot, en de bezorgdheid die we aan de dag leggen meer dan terecht, want een vooraanstaand Frans politicus en lid van de huidige regering, Alain Lamassur, heeft al te kennen gegeven dat Frankrijk eraan denkt tijdens zijn voorzitterschap van de Europese Raad vanaf 1 januari 1995 het vijf-grote-talen-plan op verschillende niveaus door te voeren.

Ons alternatief voor dit taalkundig imperialisme is taalkundige verscheidenheid; de noodzakelijke voorwaarde om een kostbaar stuk van onze identiteit te beveiligen. Onze intellectuelen, auteurs en kunstenaars hebben steeds een Europees gerichte openheid aan de dag gelegd. Die intellectuele openheid heeft hen niet belet hun identiteit als Vlaming te profileren. Die combinatie van complexoze openheid én intelligent zelfbewustzijn heeft hen groot gemaakt. Daar steekt een bemoedigende boodschap in voor ons nu, op de drempel van een nog groter en nog meer verscheiden Europa der regio's en culturen.

Taal is onmisbaar een stuk van onze culturele identiteit. Op grond van onze gemeenschappelijke taal behoren wij tot een cultuur die wij met vele miljoenen taalgenoten delen. Zij verankert ons in een cultuurgemeenschap. De taal is niet 'gans het volk', zoals de romantische voormannen van de Vlaamse Beweging in de vorige eeuw dachten, maar de taal is zeker één van de belangrijkste symbolen waarmee een volk zijn identiteit bevestigt. Zo wij, Vlamingen, anderhalve eeuw lang in België gevochten hebben voor de wettelijke erkenning van onze taal, dan was dat niet zozeer een strijd voor de vrijwaring van een of andere traditie uit het verleden, maar dan stonden wij op de bres voor de beveiliging van onze identiteit.

Dat identiteitsgevoel leeft tegenwoordig overal op, binnen en buiten Europa. Welnu, de verlevendigde aandacht voor het statuut van onze taal in Europa is een symptoom van die groeiende culturele assertiviteit. De toekomst van onze

taal zal grotendeels bepaald worden door onze attitude ten opzichte van dat culturele erfgoed bij uitstek. Het lot van het Nederlands ligt in de handen van ons die het gebruiken.

En "ons" dat is niet enkel "wij Vlamingen" maar daarmee doel ik op al de nederlandstaligen. De Nederlanders hebben nooit een taalstrijd gekend, maar de voorbije jaren hebben zij heel wat geleerd van ons taalbewustzijn. Koningin Beatrix verklaarde in 1992, ter gelegenheid van de toekenning van de Prijs der Nederlandse Letteren aan de Vlaamse auteur Christine D'haen, plechtig: 'De taal is de drager van onze eigen identiteit die we in een éénwordend Europa willen handhaven en beschermen'. Die koninklijke woorden wou ik u als mijn 11-juli-boodschap meegeven.

Slechts wie diep verankerd is in zijn taal- en culturele eigenheid, mag zich met recht 'wereldburger' noemen. Wij moeten, naar het beroemde woord van August Vermeylen, durven Vlaming zijn om goede Europeanen te worden. Zo wij onze eigenheid met intellectuele openheid behartigen, is ons Vlaming-zijn precies een venster op Europa. Ik heb u vandaag uitgenodigd om in ons eigen Vlaamse huis de vensters op Europa zonder complexen en met veel zin voor realisme open te houden. U een geslaagde Vlaamse feestdag toewensend, dank ik u van harte voor uw aandacht.

UIT DE 11-JULI TOESPRAAK VAN ERIC SUY

De positie van het Nederlands in de Europese instellingen.

In feite zou er rond de positie van het Nederlands in de Europese instellingen geen probleem mogen bestaan. Krachtens de Europese verdragen is het Nederlands een officiële taal, op voet van gelijkheid met de overige talen binnen de Europese Unie. Steeds luider stemmen gaan echter op hierin verandering te brengen. De huidige taalregeling zou dan inefficiënt zijn, en in elk geval te veel kosten. Mij lijkt dit slechts de prijs van een waarlijk Europa van de burger.

Eigenaardig genoeg (zij het volkomen terecht) pleit geen enkele Fransman, Duitser, Spanjaard of Italiaan ervoor slechts één Europese taal, allicht het Engels, te behouden. Nochtans zou één taal vijf keer zo efficiënt en zo goedkoop zijn als vijf werktalen... Dit voorbeeld bewijst dat deze discussie niets te maken heeft met kostprijzen of efficiëntie.

Overigens is de Europese Unie niet zomaar een internationale organisatie waar de relaties beperkt blijven tot het niveau van de regeringen, zoals dit het

geval is met bijvoorbeeld de Verenigde Naties. Europa is er niet alleen voor de regeringen, maar voor alle personen: de Europese regelgeving raakt rechtstreeks de burgers, ondernemingen, producenten en verbruikers. Wie in een dergelijk Europa niet in zijn eigen taal terecht kan, zal zich niet alleen gekrenkt, beledigd en geminoriseerd voelen, hij zal het ook werkelijk zijn. Is er dan in Europa een "Herrenvolk" - dat Engels, Frans, Duits, Italiaans of Spaans spreekt - naast een serie tweederangsvolkeren? De Europese gedachte is al te waardevol om ze aan een dergelijk "Europa van de twee snelheden" te vergooiden.

Alle pogingen om te raken aan het statuut van de "kleinere" Europese talen dienen nadrukkelijk te worden bestreden. Bij de rel rond het Eurokorps sprak de VTB-VAB duidelijke taal: geen Belgische deelname zonder Nederlands als officiële taal.

Bij het Europese Merkenbureau is het inmiddels al zover, door toedoen nota bene van onze eigen regering, waarvan de leider de ambitie had voorzitter te worden van de Europese Commissie. Zonder de minste twijfel zal worden gepoogd van deze regeling een precedent te maken. Een aandachtig waarnemer bemerkt in de rechtspraak van het Hof van Justitie evenzeer gevaarlijke aspecten, nu reeds voor wat betreft de etikettering van producten.

Deze voorbeelden dreigen in de nabije toekomst uit te groeien tot lange reeksen. Niet overal liggen taalproblemen even gevoelig als bij ons. Daarom dient het Nederlands, als middelgrote taal, de hand te reiken aan het Deens, Grieks, Portugees, en morgen aan het Zweeds, het Noors en het Fins, om compromisloos op te komen voor de evenwaardigheid van alle talen binnen een zelfs uitgebreide Europese Unie.

NEDERLANDSE TAAL EN CULTUUR TEGENOVER DE EUROPESE UITDAGING

een werkdokument van de Orde van den Prince*

Op de drempel van een nieuwe tijd, waarin grenzen vervagen en internationale contacten voortdurend toenemen, willen we ons bezinnen over de plaats van het Nederlands en van de Nederlandse cultuur in Europa en ook over de rol die de Orde van den Prince daarbij kan spelen.

Openheid:

Cultuur is geen gegeven goed, maar een groeiproces van beschaving, ontwikkeling en bewustwording. Cultuur is als een boom met zijn wortels in de traditie, maar groeiend naar het licht. Je zet een boom niet onder een stolp. Daarom is een verkrampde, defensieve houding niet aangewezen. In plaats van ons te isoleren moeten we juist mee evolueren op de golfstromen van de Europese en internationale klemtonen.

Zelf zijn we geëvolueerd van een overwegend landelijke bevolking naar een sterk verstedelijkte maatschappij. De taal noch de cultuur hebben daaronder geleden. Wel integendeel. Nooit tevoren werd er door zoveel mensen op niveau in het Nederlands gesproken, geschreven en gedacht. Nooit tevoren was de internationale uitstraling op diverse domeinen zo intens met mensen als Jan Hoet, Jan Fabre, Anna Teresa de Keersmaeker, Gerard Mortier, Dirk Frimout, André Leysen, dr. Paul Janssen enz... We hoeven niet bang te zijn voor vooruitgang.

Identiteit:

Onze cultuur heeft in het Europese forum een eigen identiteit, die voortvloeit uit kunst, letteren, muziek, levensstijl, wetenschap, sociale en politieke instellingen en natuurlijk ook de taal. Veel van die factoren zijn onlosmakelijk verbonden. Zo verhoogt het politiek en socio-economisch gewicht het prestige van de taal, terwijl de kwaliteit van diezelfde taal een impuls kan geven aan cultuur en wetenschap. Het is deze nauwe band die we nooit uit het oog mogen verliezen.

Wetenschap:

Nemen we het voorbeeld van de wetenschap. Het denken ontplooit zich via de taal, al sprekend, al verwoordend. Taalverval bedreigt dus de wetenschap. We

kunnen wel overschakelen naar een andere taal, maar dan lopen we een achterstand op. Knappe individuen slaan zich daar wel doorheen, maar voor de zwakkeren wordt fataal een sociale taalbarrière opgeworpen, die ze mentaal en op de duur ook materieel verarmt. Taalverval wordt sociaal verval. Dat is de les die de 19de eeuw Vlaanderen heeft geleerd en waaruit de Vlaamse Beweging is gegroeid.

Hier ligt een belangrijke taak weggelegd voor de Orde van den Prince. Door voorbeeld en invloed moet zij zich inzetten om het Nederlands als volwaardige wetenschappelijke communicatietaal binnen ons cultuurgebied te bevestigen. Dat veronderstelt het behoud van het Nederlands als lestaal, ook op universitair niveau (vreemdtalige documenten uitgezonderd) en het permanent streven naar Nederlandse basisteksten in alle disciplines.

Voor voortgezet of post-academisch onderwijs of bijscholing is een "lingua franca" verdedigbaar, voor zover de aldaar gevormde specialisten niet hun plicht verzaken de eigen gemeenschap in klare taal voor te lichten. De impact van de wetenschap op de gemeenschap zal in de eigen taal altijd groter zijn dan in een kleurloze wereldtaal. Zo pleiten ook Gerard Bodifée en Roger Blondeau.

Promotie:

Wie zijn taal verwaarloost of prijsgeeft, dreigt op termijn ook zijn identiteit, zijn gezicht te verliezen. Daarom moet een volksgemeenschap haar taal en cultuur niet enkel in ere houden en verfijnen, maar bovendien naar buiten bekend maken en promoten: niet uit imperialisme maar uit zelfbevestiging. dat is niet enkel de taak van schrijvers, maar ook van politici, economen, ambtenaren, diplomaten en particulieren, kortom van al wie getuigt van onze eigen identiteit.

Ook hier kan de Orde van den Prince een rol spelen. Zij kan steun verlenen aan Neerlandici overal ter wereld, o.m. door ze uit te nodigen om over hun ervaringen te spreken, te wijzen op de impact en de reeds geboekte resultaten, maar evengoed op de moeilijkheden waarmee ze dagelijks te kampen hebben. De leden van hun kant kunnen ook in het buitenland geregeld hun taal spreken en laten horen, zeker wanneer er tolken voorhanden zijn of zouden moeten zijn, zelfs in internationale ondernemingen.

Tenslotte dient de Orde speciaal het ondankbare werk van vertalingen aan te moedigen, zowel uit het Nederlands als omgekeerd. Onlangs pleitte Umberto Eco nog voor een "polyglot Europa", voor een Europa van vertalers, waardoor de eigen taal steeds wordt verrijkt en waardoor we ze ook beter leren kennen en begrijpen.

Meertaligheid:

Het voorgaande neemt niet weg dat we zoveel mogelijk vreemde talen moeten leren en spreken, want door elke taal verrijken we onze kennis, onze cultuur, onze horizon en onze invloed. Meertaligheid is en blijft een troef voor de toekomst. Wij treden anderstaligen zoveel mogelijk tegemoet in hun eigen taal, maar als ze zich blijvend willen vestigen binnen onze cultuurkring, verwachten wij ook dat ze de stap zetten om onze taal te leren.

De Orde van den Prince kan in dat verband steun verlenen aan lessen Nederlands voor immigranten of gewoon het eigen milieu openstellen voor hooggeschoolden, zodat die ook daadwerkelijk de kans krijgen het Nederlands in een ongedwongen sfeer te beoefenen.

Eenheid:

De grondslag voor een succesvolle cultuurpolitiek en cultuurpromotie is natuurlijk een goede verstandhouding tussen Vlamingen en Nederlanders. In Vlaanderen spreken 6 miljoen mensen Nederlands, in Nederland 15 miljoen. We laten dan nog Suriname, de ABC-eilanden, de Nederlandse Antillen, Indonesië en Zuid-Afrika buiten beschouwing. Ondanks de historisch gegroeide verschillen tussen het "Protestantse Noorden" en het "Katholieke Zuiden", de Atlantische en de Latijnse accenten, de puriteinse en Bourgondische leefwereld, spreken we toch één en dezelfde taal. In het perspectief van een verenigd Europa, zou het absurd zijn die troef niet uit te spelen. Daarom dient het buitenlands cultuurbeleid gemeenschappelijk te zijn.

Om dit mogelijk te maken, moet de Orde van den Prince de contacten tussen Nederlanders en Vlamingen zoveel mogelijk opvoeren, misverstanden wegwerken, de werkelijke problemen afbakenen en trachten op te lossen, niet enkel om de samenhangigheid binnen de Orde te bevorderen, maar ook als proefterrein voor een bredere culturele integratie.

Een van de taken van de Orde van den Prince zou er kunnen in bestaan om meer informatie te verschaffen over bv. de onderwijsstructuren in beide regio's (denken we aan de talrijke afkortingen die ons nog vreemd zijn), over de samenwerkingsakkoorden, over het Letterenbeleid, over de uitwisseling van scholen, over de cultuurpolitiek in 't algemeen. Binnen de Orde van den Prince zouden we op geregelde momenten afdelingen van over de grens kunnen uitnodigen om aldus gestalte te geven aan de "spirituele hereniging van de nederlandssprekende Nederlanden".

Europese Gemeenschap:

Vlaanderen en Nederland zijn altijd promotoren geweest van de Europese gedachte, al was het maar omdat vrede en vrij verkeer van levensbelang zijn voor kleine doorvoer- en exportlanden. Naarmate de Europese gemeenschap groter wordt, vergroot echter ook de afstand tussen de Europese top en de burger. Deze afstand kan uitgroeien tot een kloof, wanneer één van de wezenlijke kenmerken van de eigen identiteit, nl. de taal, wordt miskend. Overigens is de officiële erkenning van de landstalen niet enkel in het voordeel van de burger, maar meer nog in het voordeel van de Unie. Miskening van de eigen identiteit der volkeren kan immers leiden tot een onderhuids gezwel van nationale hartstochten, dat onverwacht tot uitbarsting kan komen. De Sovjet-Unie en Joegoslavië hebben dit duidelijk aangetoond.

Daarom pleit de Orde van den Prince principieel voor de erkenning en het behoud van het Nederlands in alle domeinen waarbij de burger en zeker de (belasting) betalende burger betrokken is, zoals het publieke forum, de rechtspraak, het consumentenbeleid, het leger, enz. De leden zullen erover waken, ieder in zijn domein, dat het Nederlands de plaats krijgt die het rechtens toekomt.

Mocht het taalprobleem ontaarden tot een betaalprobleem, dan is één werктаal te verkiezen boven het touwtrekken om enkele "supertalen", waarbij de kleine landen fataal de verliezers zullen zijn. Die éne werктаal kan momenteel niet anders zijn dan het Engels:

- omdat het Engels nu al het esperanto is in de internationale communicatie;
- omdat alle landen dan met gelijke wapens moeten strijden, althans op het vasteland;
- omdat het Engels in Europa de taal is van een duidelijk afgebakende bevolking, nl. op de Britse Eilanden, zodat tenminste op het terrein elk imperialisme is uitgesloten.

De norm:

Omdat wellicht nieuwe, nu nog onbekende taalproblemen kunnen opdoemen, is het nodig een norm te stellen, die richting kan geven in de toekomst. Die norm heeft vooral een sociale dimensie. De burger en dus ook de kleine man heeft het recht zijn eigen taal te spreken, in zijn taal gehoord te worden en in zijn taal deel te nemen aan het cultuurproces. De overheid mag daartoe geen obstakel zijn, maar moet die taal juist alle kansen geven in het publieke domein. Vandaar het Nederlands in het onderwijs, in het leger, in de rechtspraak, in openbare debatten, in de openbare omroep, in de verhouding tot de werknemers en in het

straatbeeld. Daarom ook moet de immigrant, die zich hier blijvend wil vestigen, het Nederlands leren, want hij zal zich niet aan het openbare leven kunnen onttrekken.

Dit is niet in tegenspraak met onze meertaligheid of met het gebruik van andere talen in de meer gesloten cenakels van post-universitaire studies, op topvergaderingen van internationale firma's, van legerstaven, van kerkleiders of politici, voor zover de burger in zijn eigen taal openlijk en deskundig wordt geïnformeerd.

Levende taal:

Uiteraard ligt er ook een taak weggelegd om aan onze taal zelf wat te doen. We moeten er voortdurend om bekommerd zijn haar levendig te houden. Denken we maar hoe creatief-metaforisch het Zuid-Afrikaans wel is. Het taalpurisme hoeft niet excessief te zijn, want het Nederlands heeft tot nog toe altijd de vloedgolven van internationale modetalen met succes doorstaan, zowel het Latijn als het Spaans, het Frans, het Duits en het Engels. Laten we tenslotte zorg dragen voor de taal in haar grammaticale vormen, in het onderwijs, in de journalistiek en in alle domeinen van de cultuur.

Martine de Clercq (Brabant-West)
Edward de Maesschalck (Brabant-Oost)

*Werkdokument van de Orde van den Prince, ter bespreking voorgelegd aan alle afdelingen.

INTERNATIONAAL KOLLOKWIUM NEDERLANDS IN DE WERELD

Een kritisch verslag

Het tweede kollokwium Nederlands in de wereld, was gewijd aan de Nederlands- en Afrikaanstalige media. Het werd bijgewoond door overzeese delegaties uit de Antillen, Aruba, Indonesië, Namibië, Suriname en Zuid-Afrika. De ambitie was het aftasten van de mogelijke samenwerking tussen deze gemeenschappen en de moederkultuur.

Het siert de deelnemers aan het kollokwium dat ze zich voordurend bewust waren van het gevaar weg te glijden in de afgrond van het taalimperialisme. Het overzicht van de rapporten laat dit gevaar duidelijk zien. Het werd herhaaldelijk door Eddy Baldewijns benadrukt waar hij onder meer zegt: *"Het was en is zeker niet de bedoeling van dit initiatief om op het internationaal forum enig taalimperialisme te ontwikkelen. Als Vlamingen in een tot voor kort door Franstaligen "gedomineerd" België hebben we geleerd hoe belangrijk het is te kunnen leven in een samenleving waar onze identiteit en onze cultuur als volwaardig wordt erkend."*

Als voorbereiding werd van de deelnemers een kwantitatieve inventaris verwacht van de positie van het Nederlands in de media, met een historisch luik, een deel over de belangrijkste actoren, een algemeen normatief gedeelte over een mogelijk beleid en over samenwerkingsvormen tussen de deelnemende landen.

Zuid-Afrika

Uit Zuid-Afrika werd geen rapport beschikbaar gesteld. Tijdens de plenumvergadering werd wel gezegd dat het zo vlug mogelijk zou gebeuren, doch dit bleef dode letter. Herhaaldelijke vraag van onze kant bleef zonder resultaat.

Nederlandse Antillen

Er is een verschil tussen de Benedenwindse Eilanden Bonaire en Curaçao, waar Papiamentu de landstaal is, en de Bovenwindse Eilanden Saba, Sint-Eustatius en Sint-Maarten, waar het Engels de landstaal is. Officiële taal is overal het Nederlands. De grote afstand tussen beide eilandengroepen, en de taalverschillen zijn er de oorzaak van dat de Nederlandse Antillen geen nationaal media-systeem hebben. Door tegenstand van Curaçao zijn de eilanden niet elk op zich een politieke entiteit, maar in realiteit zijn ze dat voor

de Antillianen natuurlijk wel. Er is geen taalpolitiek. Waar Aruba de etimologische spelling van het Papiamentu verkoos, werd het in de Antillen de fonologische. In het Kolegio Erasmo werd het Papiamentu de voertaal, met Nederlands als vreemde taal. Verder bleef het bij aktievoeren, en is de landstaal de tweede taal na het Nederlands.

Er zijn massaal radiostations die de landstalen gebruiken. Lokaal wordt er praktisch niet in het Nederlands uitgegeven: wie in het Nederlands schrijft tracht zijn werk in Nederland uit te geven. Origineel Nederlands werk is ter plaatse tot 40% duurder, en de verscheping neemt een maand in beslag. Het bibliotheekwezen is goed uitgebouwd, en het contact met Nederlandstalige boeken moet het daarvan hebben. De rol van tijdschriften is gering. Op Curaçao verschijnen acht kranten, waarvan zes in het Papiamentu. Ze worden naar de andere eilanden overgevlogen, en komen op de Bovenwindse Eilanden een dag te laat aan. Op Sint-Maarten verschijnen twee Engelstalige kranten. De meeste kranten moeten het hebben van de dagelijkse straatverkoop, de Nederlandstalige worden via abonnementen verspreid.

Op de radio zijn er Nederlandstalige programma's, maar op de televisiezender in Curaçao is dat alleen nieuws, en een paar door de Nederlandse Omroep-programma Stichting of Studio Sport en Nova ingezonden bijdragen. Sinds 1993 zendt Flamingo TV vanop Bonaire wekelijks Nederlandstalige programma's uit, die aangeleverd worden door het kommersiële bedrijf Euro TV. Er is nog geen goed werkend gediversifieerd uitgeverij-wezen. Er zijn nog twee algemeen-kulturele tijdschriften.

In het onderwijs wordt gestreefd naar tweetaligheid: de landstaal en het Nederlands, dat in elk geval voor Curaçao een zaak van leven en dood is. Als samenwerking stelt het rapport professionalisering van de pers voor, cursussen voor leerkrachten en leveren van leesmateriaal.

Aruba

Het Nederlands is de vierde taal na het Papiamentu (de landstaal), het Engels en het Spaans. Het is wel de officiële taal. Voor de toekomst geldt, nu Aruba niet meer onafhankelijk wil worden, dat de kennis van het Nederlands belangrijker wordt met het oog op de mogelijkheden in Nederland te gaan studeren, aldus de Arubaanse inspecteurs van het voortgezet onderwijs. Maar dan wel onderwezen als vreemde taal, en niet als moedertaal, wat een andere didaktische aanpak betekent. Samenwerking ziet de Arubaanse afvaardiging concreet in de scholing van radio- en televisiemensen.

Indonesië

De toestand in Nederlands-Indië kan niet los gezien worden van het koloniale verleden. De samenstelling van de Europese bevolking was een afspiegeling van de koloniale politiek: een oververtegenwoordiging van ingenieurs, artsen en juristen. De koloniale pers ontstond in een kleine Europese gemeenschap, die boven en naast de inheemse maatschappij leefde. Zij maakte ook de wet, en tot op heden moet een jurist een passieve kennis van het Nederlands hebben om de wet te kunnen begrijpen en interpreteren.

Er waren twee omroepen: één was vanuit Amsterdam bestuurd, maar in Indië werkzaam, en de andere zond haar programma uit in Nederland over de korte golf. Later kwam er een lokale omroep bij. De kennis van het Nederlands is nu door een dieptepunt heen. Het Erasmus-huis kent een groeiende belangstelling omdat de waarde van het Nederlands als bronnentoeegang in bredere lagen ingezien wordt. Het rapport uit Indonesië vermeldt niet minder dan 276 kranten en andere Nederlandstalige periodieken die in Indonesië uitgegeven zijn, en acht radiostations die Nederlandstalige programma's uitzenden.

Namibië

De toestand in Namibië is erg ingewikkeld. De rapporten vermelden met name zeven lokale taalgroepen plus Afrikaans, Duits en Engels. Oshiwambo is de meest gesproken taal, gevolgd door Nama/Damara, Rukavango, en Afrikaans dat de rol van lingua franca vervult. Engels is de officiële taal, en wordt politiek opgedrongen, onder meer als onderwijsvoertaal (ondanks de grondwettelijke taalvrijheid).

Er is één krant die hoofdzakelijk in het Afrikaans uitgegeven wordt, de meeste kranten zijn Engels, met inlassingen in andere inheemse talen. Slechts één uitgever publiceert in het Afrikaans. De lezersmarkt voor Afrikaans wordt thans vanuit Zuid-Afrika bevoorrad. De kloof met het officiële beleid is duidelijk in de leesvoorkeur: 83.3% van de kinderen vragen Afrikaanse boeken, 12.5% Engelse. Bij volwassenen wordt als eerste keus zelfs door 87.5% Afrikaans aangegeven. Niettemin worden Afrikaanstalige boeken niet meer vervangen of zelfs verwijderd. Er is één Afrikaanstalig tijdschrift, dat strijd levert voor de taal, en enkele gemengde waarvan één voor 90% en twee voor 70% Afrikaanstalig zijn.

De NBC zendt uit in 11 talen: Engels, Oshiwambo, Afrikaans, Nama/Damara, Otjherero, Lozi, Gciririko, Mbukushu, Kwangali, Duits en Tswana. Oshiwambo is de meest beluisterde dienst, gevolgd door Rukavango en Afrikaans dat voor een aanzienlijk deel door Nama/Damara-sprekers beluisterd wordt. Afrikaans

is in totaal 80 uur per week te beluisteren. Televisie is weinig verspreid, en de programma's zijn uitsluitend Engelstalig.

Het verslag van de Namibische delegatie besluit nadrukkelijk met een oproep: *'n Belangegroep vir Afrikaans in Afrika, behoort gestig te word met 'n hoofdkantoor verkieslik in Suid-Afrika. Hierdie belangegroep sou samenwerking kon koördineer en bevorder.* De behoeften liggen op het vlak van een Namibisch literair tijdschrift, luisterspelen, uitwisseling van Afrikaanse en Nederlandse muziek en letterkunde, beschikbaarstelling van boekpakketten aan scholen, schoolhandboeken, uitwisseling van kunstenaars, opleidingen voor onderwijs en media, mediaonderzoek en sponsoring van onderzoek naar het Afrikaans in de media.

Nederland

Vermits het Nederlands de vanzelfsprekende taal is in Nederland (Friesland uitgezonderd), zou een studie over de positie van de Nederlandstalige media in Nederland een nogal eigenaardige verbijzondering kunnen zijn. Er is toch wel wat aan de hand. Als een minister in alle ernst voorstelt het Engels een belangrijke plaats te geven in het wetenschappelijk onderwijs, komt er protest dat echter geen konsekventies heeft voor de politieke positie van de man. Ook bij de voortschrijdende Europese integratie, waarin het Nederlands steeds vaker uit de boot valt is er discussie, al komt die er heviger van de Vlamingen: de Nederlandse regering kwam pas in het geweer toen duidelijk werd dat sprake was van bijkomende kosten voor Nederlandse ondernemers.

Dominant in de media is de televisie die beslag legt op 38% van de vrije tijd, en er wordt beduidend minder gelezen. Invoer van boeken is het grootst uit Groot-Brittannië (meer dan de helft van de anderstalige boeken), en uitvoer het grootst naar Duitsland. Via de kabel komen er 24 buitenlandse zenders binnen, wat het niet-Nederlandse aanbod fors de hoogte injaagt. Deze programma's zijn met uitzondering van BRTN en RTL niet ondertiteld, zodat de Nederlander in toenemende mate vreemde talen moet beheersen. De Nederlandstalige film komt in de verdrukking, ten gunste van Amerikaanse produkten. Voor de radio is er geen probleem. Een trend die voor het hele medialandschap geldt is de internationalisering of mondialisering, die (EU-wetgeving) bepaalt dat lidstaten zich niet protektionistisch mogen opstellen. In de perswereld ontstaan er persgroepen en cross-ownerships. Dit gaat in beide richtingen: naar het buitenland en vanuit het buitenland. Het Nederlands als mediataal zal over de gehele lijn in absolute zin toenemen, maar in relatief afnemen. Dit is al zo voor de televisie. Samenwerkingsverbanden zijn de Nederlandse Taalunie met Vlaanderen, het stimuleringsfonds voor kulturele radio- en televisieprogramma's

voor de omroepverenigingen, en het ko-produktiefonds voor deelname in produkties met film, podiumkunsten en de BRTN.

Suriname

Er zijn zes landstalen in Suriname, de voornaamste is het Sarnami. De Surinaamse variant van het Nederlands is de officiële taal naast het Sranantongo, een op het Engels gebaseerde Kreolentaal die als lingua franca dienst doet tussen de verschillende bevolkings- en taalgroepen. Officiële publikaties zijn alle zonder uitzondering in het Nederlands. Suriname heeft een orale cultuur: er is nog 20% analfabetisme. De gedrukte media verschijnen alle in het Nederlands, met uitzondering van een Chinese publikatie. De lokale boekproduktie is in het Nederlands op een paar zeldzame titels na. Bibliotheken bevatten voor 97% Nederlandstalige boeken. Door televisie en film wordt ook Engels ingevoerd: Suriname kan de kosten van dubbing niet dragen, en de leesvaardigheid is niet goed genoeg voor ondertiteling. De vernederlandsing van Suriname verloopt langs de kerken, het onderwijs, het bestuur, de media, het konsumptiepatroon, de Stichting Culturele Samenwerking, persoonlijke kontakten en de economie. Drie radiostations hanteren het Sranantongo.

Suriname ziet zichzelf als een wezenlijk deel van de Nederlandse cultuur. De afvaardiging wil het Surinaamse Nederlands als volwaardig element van de Nederlandse taal zien, en toonde dan ook haar ontgoocheling over het feit dat zij voorbijgegaan werd in de spellingsdiskussie. Dat was dan de tweede valse noot naast de zelfbewieroking van de Vlaamse inrichters van het kollokwium in deze materie. Suriname heeft nood aan verdere opleiding van radio- en TV-mensen zoals er nu een projekt loopt met de BRTN, en van bibliotheekpersoneel. Bestaande bilaterale uitwisselingen kunnen geïntensiveerd worden.

Vlaanderen

Zoals het geval is in Indonesië, is ook in Vlaanderen het historisch verleden een zeer belangrijk element in de evolutie van het Nederlands naar zijn huidige positie toe. De afscheuring was een zaak van een Franse elite, de Nederlandse bevolking speelde gewoon niet mee. Nederlandstalige kranten verschenen pas bij de opkomst van de "centenbladen", toen het kommersieel interessant werd kranten te drukken voor personen die niet tot de elite behoorden. De eerste volledig Nederlandstalige universiteit dateert van 1930, pas vanaf 1932 werd in het lager en middelbaar onderwijs in Vlaanderen het Nederlands de onderwijstaal.

De boekproduktie in Vlaanderen stijgt, en dat voor het overgrote deel lokaal.

Invoer uit Nederland steeg slechts lichtjes, maar blijft toch dominant. Het aandeel van anderstalige uitgaven is marginaal: 1.7% van de omzet. Vlaanderen heeft 14 kranten behorend tot 8 groepen, waarvan één uitsluitend op abonnementsbasis verspreid wordt. Er is een enorm veelzijdig aanbod van weekbladen en magazines, die echter tot slechts 3 groepen behoren. De enige uitzondering op dit strikte oligopolie is Kerk en Leven. Nederlandstalige kranten, weekbladen en magazines worden uitgegeven met overwegend Nederlands kapitaal, al is de inhoud nog gewestelijk. Eén uitgeverij publiceert nog in het Nederlands en in het Frans. De tendens is echter een ontkoppeling.

De trend tot integratie van Nederland en Vlaanderen is groter naarmate men meer naar het literaire terrein opschuift. Een bijzondere plaats neemt de Stichting Ons Erfdeel in. Ze geeft sinds 1972 het tijdschrift *Septentrion*, revue de Culture Néerlandaise uit, en sinds 1993 *The Low Countries, Arts and Society in Flanders and the Netherlands*. Dit initiatief is essentieel voor de uitstraling van het Nederlands als kultuurtaal naar de buitenwereld toe.

Gespecialiseerde tijdschriften hebben relatief veel meertalige publikaties, gerelateerd aan de praktische meertaligheid die bij de beroepsachtergrond van de lezers hoort en aan het universeel karakter van de meeste wetenschappelijke publikaties. Een zuiver Nederlandstalig forum is er niet: echt belangrijke kontakten binnen het taalgebied worden rechtstreeks gelegd, en onderzoekers hebben het enorme voordeel van een meertaligheid die toegang geeft de grootste verzamelingen van wetenschappelijke literatuur, waaronder de Angelsaksische de kampioen is. Ze leveren bijdragen aan Engelstalige kongressen en tijdschriften die vaak opvallen door hun internationale aanpak. Deze viertaligheid blijkt niet ten koste te gaan van het Nederlands. De overstroming van Engelse begrippen in techniek en informatika is vaak slechts een tijdelijk probleem: tegelijk met de aanvaarding van de nieuwe technologieën in de samenleving wordt er ongemerkt een Nederlandse naam aan gegeven ter vervanging van de Engelse.

De omroepwet ontstond in dezelfde periode als de taalwetten, zodat daar het Nederlands en het Frans meteen gelijk behandeld werden. De radio is uitzonderlijk belangrijk voor de positie van het Nederlands in de kunstproduktie. Alhoewel de televisie opkwam in een periode van intensivering van de kommunautaire konflikten, heeft ze daar waarschijnlijk weinig invloed op gehad. Die invloed groeide pas later en is evenals die van de radio voornamelijk dominant in de normatieve funktie van deze media ten opzichte van de standaardtaal. Op de kabel is het filmaanbod bijna gemonopoliseerd door het Engels, en meer dan te verklaren is door het lage aanbod in een in vergelijking klein taalgebied. Op een 30-tal televisiekanalen zijn er 6 Nederlandstalige beschikbaar. De kommersiële Nederlandstalige RTL-zenders niet. Geweste-

lijke televisie komt op. Paneuropese zenders gebruiken het Engels, met uitzondering van een enkel religieus programma, en misschien in de toekomst reclamespotjes. Eigen filmproductie is marginaal, en de distributie is in handen van drie Amerikaanse, één Frans-Amerikaanse en één Belgische verdeler. De belangstelling gaat in Vlaanderen hoofdzakelijk naar de Amerikaanse film. In grote lijnen geldt hetzelfde voor video.

Bij de elektronische media verschuift het overwicht van het Engels naar het Nederlands toe naarmate de markt ervoor toeneemt. Teletekst is in het Nederlands beschikbaar. Bij de on-line databanken wordt praktisch uitsluitend het Engels gebruikt. Iemand die het Engels niet beheerst mag voor wat Internet betreft als een analfabeet beschouwd worden. Het is wel te verwachten dat hier verbetering in zal komen naarmate de dienst meer gebruikt wordt. CD-ROM biedt slechts 1.3% Nederlandstalige informatie aan. Vermits CDi een uitvinding is van de Philipsbedrijven te Hasselt en Eindhoven, is dat het enige elektronische medium waar het Nederlands enige rol van betekenis speelt: 16% van de titels is in het Nederlands, en nog eens 14% heeft het Nederlands als keuzemogelijkheid. Verwacht wordt dat dit aanbod van één Nederlandse op een totaal van drie zal afnemen naarmate de CDi verder verspreid geraakt.

Samenwerkingsmogelijkheden zijn er door de schaalvergroting in de geschreven media naar het hele Nederlandse taalgebied toe. Ook in het omroepbestel is er een Stimuleringsfonds Culturele Omroepproducties samen met Nederland. Als samenwerkingsidee geeft het rapport vooral uitwisseling van media-producten aan binnen de Nederlandse en Afrikaanse gemeenschap.

Frans-Vlaanderen

Hier is het Nederlands landstaal, en is het evenmin geweken voor het Frans als in België. Tot de aanhechting bij Frankrijk was de toestand er zoals in de overige Nederlanden. Wettelijke onderdrukking heeft ook hier reactie opgeroepen, meer bepaald in de oprichting van het Vlaemsch Komiteit van Vrankryk. In de geest van 1968 ontstond een sterke waardering voor de landstaal. Op nieuwjaarsdag 1978 begon de slag om de elektronische media met piraatzender Radio Uylenspiegel, die na een proces in 1981 onbelemmerd mocht uitzenden. In 1981 ook hebben de Frans-Vlaamse verenigingen hun krachten gebundeld, om samen het Manifest van de Frans-Vlamingen te publiceren, waarin ze op de lagere school voor het lokale dialect kozen, en voor het voortgezet onderwijs de Nederlandse standaardtaal wensten.

Wat de televisie betreft is de toestand niet zo goed. De Franse kabelmaatschappij zendt Nederlandstalige programma's niet meer uit en vervangt ze door een Frans en een Italiaans programma. De Franse TV heeft in de

uitzendingen van FR3 het Pikardisch wel burgerrecht verleend, maar niet de andere volkstaal van de Franse Nederlanden. Ook wordt in Frankrijk nog steeds het verdeel-en-heers principe gehuldigd: De mening wordt gevoed dat in België Belgisch (of voor "beter geïnformeerden" Vlaams) en in Nederland Nederlands gesproken wordt.

De Frans-Vlaamse afvaardiging heeft een hele rij suggesties voor samenwerking: uitwisseling, een tweetalig persburo, promotie van het Nederlands in Europa, uitbreiding van het Parijse Institut Néerlandais naar Rijsel en Duinkerke, doortrekken van het onderwijs in het Nederlands van lager naar middelbaar onderwijs, universitaire samenwerking, invoeren van een leergang Frans-Vlaanderen in de noordelijker Nederlanden, verboderingen, konserten en vooral belastingsvriendelijke maatregelen.

Besluit

Uit de verschillende rapporten blijkt dat een geïntegreerd taal- en kultuurbeleid ten aanzien van de massamedia nodig is. Jan Servaes hamert daarbij op het onderwijs: een taal die niet onderwezen wordt, verdwijnt. Maar tegelijk moet een taal in de lokale cultuur geworteld zijn. Het stimuleren van de Nederlandse taal (en cultuur) moet gepaard gaan met eerbied voor de eigen talen en de culturele eigenheden.

De oproep van Hugo Weckx om vanuit de Nederlanden meer televisieprogramma's uit te wisselen met onze overzeese taalgebieden zoals de Suidafrikaanse Uitsaaiorganisatie op een vindingrijke manier doet, komt aan verzuchtingen van heel wat deelnemers tegemoet. Tegelijk vestigde hij de aandacht van de deelnemers op het gevaar dat de klank van het Nederlands zou kunnen overstemd worden door de veelalige ruis van de multimediale interculturele communicatie. Hij liet niet na op enkele symptomen te wijzen: het Merkenburo, pogingen om het cultuurbeleid in GATT-akkoorden te vangen, het weren van de film Daens om geen concurrentie te bieden aan Germinal op de Franse markt. Hij liet daarentegen wel na de intenties van SBS te vernoemen (ook al was daar dan nog niet veel ruchtbaarheid aan gegeven): hoogst onbegrijpelijk als je beseft wat een enorme hefboom een zender met als doelgroep de gehele Nederlanden plus Zuid Afrika kan betekenen voor de uitstraling van onze cultuur, om nog niet te spreken over de zo broodnodige verbreding van de binnenculturele nieuwsgaring en -verspreiding.

Tenslotte weze vermeld dat de Vlaamse Raad de fakkel nu wil doorgeven aan de Nederlandse Taalunie voor het inrichten van volgende kollokwiums. Hedy d'Ancona geraakte daarbij niet verder dan *ik zal mijn best doen*.

Leo E.J. Callens.

WIE=WIE?

Leo E.J. Callens, voorzitter werkgroep Cultuur, VVA
Keltenlaan 23 9880 Aalter
t/f: +32 9 3744885

Martine de Clercq, p/a Orde van den Prince
Frankrijklei 115 2000 Antwerpen
t: +32 3 2271153 f: +32 3 2271154

Bernard Daelemans, p/a Meervoud
Zinnikstraat 10 1000 Brussel
t: +32 2 5139804 f: +32 2 5137424

Jozef Deleu, voorzitter Stichting Ons Erfdeel
Murissonstraat 260 8931 Rekkem
t: +32 56 411201 f: +32 56 414707

Edward de Maesschalck, p/a Orde van den Prince
Frankrijklei 115 2000 Antwerpen
t: +32 3 2271153 f: +32 3 2271154

Eric Suy, voorzitter VTB-VAB
Sint Jakobsmarkt 45 2000 Antwerpen
t: +32 3 2203434

Hugo Weckx, minister Cultuur en Brusselse aangelegenheden,
Kunstlaan 46 b5 1040 Brussel
t: +32 2 5005811 f: +32 2 5005899

FAMILIEBERICHTEN

De afdelingsbesturen melden ons in 1994 volgende overlijdens:

Elisa Claesen, moeder van Walter en Mia Vanstipelen-Claesen op 7 februari.

Aline Mathieu, moeder van Stin en Madeleine Mathieu-Rutgeerts op 10 februari.

Maria Martens, moeder van Jos en Marie-Jeanne Martens en Jenny Martens op 14 maart.

Paul Vermeersch, echtgenoot van Simone Depuydt op 24 april.

Marguerite Nauwelaerts, moeder van Freddy en Greta Theunis-Nauwelaerts op 10 mei.

Maria Menu, moeder van Anne Missuwe op 14 mei.

Agnes Vanduynhoven, moeder van Yvon en Gerty Hermans-Vanduynhoven op 14 mei.

Erenotaris **Ludo Dehandschutter**, op 24 juni.

Dokter **Jules D'hoore**, op 31 juli.

Margueritte Sweertvaegher, moeder van Toon en Huguette Theeuwis, op 9 september.

Maria Kesteloot, moeder van Jan en Monique Kesteloot-Vansteeger op 18 september.

Irma Kemps, moeder van Julien en Jeanine Ketelslagers-Kemps op 7 oktober.

Anette Vanbuul, moeder van Michel en Lou Vanbuul-Libon op 9 oktober.

Dr. **Edgard Vandegenachte**, op 12 oktober.

Lic. **Walter Depauw**, op 7 december.

Wordt vermist:

Renaat Muys, sinds 21 juli

Wij bieden de beproefde families onze innige deelneming aan.

Het tijdschrift MENS

Milieu-Educatie, Natuur & Samenleving

Informatief, stimulerend tot kritisch denken.

Onder de auspiciën van twaalf milieubewuste verenigingen en een adviesraad van eminente deskundigen verschijnt het geïllustreerde tijdschrift "MENS", begrijpelijk en didactisch in woord en beeld en ten volle wetenschappelijk verantwoord.

Stimulerend tot kritisch schrijven.

Dit jaar wordt een prijs van 2 x 50.000 BEF uitgelooft voor een groepswerk met een positieve benadering van milieuproblemen. "Wees goed jegens dieren" en "Chloor in het dagelijks leven". De prijsuitreiking gebeurt ter gelegenheid van een educatief milieusymposium op 6 mei in de Zoo te Antwerpen, en geniet ruime belangstelling in de media. In "MENS" nummer 16 vindt U daarover meer informatie.

De volgende dossiers zijn reeds verschenen:

- Mens 1: "Wie is bang van dioxinen?"
- Mens 2: "Leven en sterven met chloorfenolen"
- Mens 3: "Zware problemen met zware metalen"
- Mens 4: "De aardbol op hol"
- Mens 5: "Over kruid en onkruid"
- Mens 6: "Verpakking of ballast?"
- Mens 7: "Snijden in eigen vlees"
- Mens 8: "In de schaduw van AIDS"
- Mens 9: "Kat en hond in het leefmilieu"
- Mens 10: "Water, bron van leven en dood"
- Mens 11: "Chloor pro & contra"
- Mens 12: "Verpakking: een zegen voor het milieu?"
- Mens 13: "Kanker en milieu"
- Mens 14: "Plastiek, pro & contra"
- Mens 15: "Wees goed jegens dieren"
- Mens 16: "Hoe ontstaat een geneesmiddel"

Via ons centraal secretariaat kost een abonnement op MENS 350 BEF ipv 700 BEF. Schrijf in met bijgaande antwoordstrook en stort het bedrag op rekening van VVA-Nationaal met vermelding MENS 95.

Ook afzonderlijke nummers (1 tot 12) zijn verkrijgbaar aan 100 BEF.